

הניצחונות האירופיים של קרבאך. כנגד כל הסיכויים, עלי להאמין שיצירתיות ובנייה יתגברו על ההרס חסר הרחמים שהייתי עד לו. ❄

בלתי מוסבר בשבילי, אך למרות זאת הצלחתי שוב לחזור לתמונה שבה ג'פרי ורבוך ואסגר אסגרוזאדה ניגנו על רקע עשרות משאיות הנושאות חומרי בניין, ולמחשבות על

ההעתק המדויק של הפסל המקורי ניצב מעל קברה של האישה הידועה בתרבותה ובחסידותה. במובן מסוים, זה היה הגילוי המזעזע ביותר עבורי. תוך כדי שעמדתי מול המקום הזה, ניסיתי לחשוב בצורה רציונלית: ובכן, ייתכן שהבניינים נהרסו כי חומרי הגלם שלהם היו נחוצים למטרות אחרות; אולי הפסל נופץ מתוך גאווה לאחר ניצחון צבאי או כדי להרוס את עדויות התרבות של אורבייג'ן מעל פני האדמה, אבל מהי המטרה של השקעת זמן ומאמץ בחפירת והסרת עצמותיה של אישה פילנתרופית מקברה...? עשיתי כמיטב יכולתי לא לחשוב על המילה "ברבריות".

נרגעתי בקושי והלכתי לצידו השני של הארמון, כדי למצוא שטח פתוח של דשא קצוץ עם רכס קטן לאורך צד אחד - אצטדיון אימארת, שבו שיחקה קבוצת קרבאך לפני מעריציה השרופים, עד הפצצת ארטילריה שאילצה אותם להימלט ב-1993. בכל מקרה, הם זכו באליפות אורבייג'ן באותה שנה. לאחר החזרת אנגדאם לשליטת אורבייג'ן, כמו ברוב השטחים הכבושים, המשימה הראשונה בשטח שבו נמצא האצטדיון לשעבר הייתה הפינוי של כל מה ששתלו הפולשים - מוקשים, כלומר מאות אלפי מוקשים.

בדרך החזרה הארוכה לבאקו, מחשבותיי שהיו מלוות בשאלות ה'למה?' הללו היו נמחצו בייאוש מהיקף וסוג ההרס שראיתי. כל מה שנעשה עם קברה של נטאואן היה

קוברו ירפ'ג; רגסא לש האגה ויבא; גרבקליס לאקימ; טרפ ואיא: נימיל לאמשמ

משוררת, פילנתרופית ומארגנת כינוסים ספרותיים בעיר שושה, בירת החאנים. כמוכן, פסל הזיכרון שניצב פעם מעל קברה נופץ לרסיסים. יתרה מכך, הקבר נחפר והתרוקן מעצמותיה. ארמנים מצהירים כעת על עצמם כאחד מהלאומים המוקדמים ביותר שהתנצרו... תסלחו לי על הברות שלי, אבל על פי איזה טקסט נוצרי...?

הרשמי שלנו להסיט אותם מסביבנו. כבר עכשיו, בניגוד להרס ולפירוק האוכלוסין שנגרמו לאגדאם ולבתי התרבות שלה, הבנייה והשיקום החלו כדי להפוך את העיר למגורים, בליווי המוסיקה האמיצה.

ככל שהצמחייה הירוקה הרשימה את העיתונאי הצרפתי, גם בניגוד לכך, הבניינים שבהם ניצולי חוג'אלי מצאו מקלט היו מועטים. תוך כדי הקלטת המוזיקה, ובחשש, שאלתי אם נוכל לראות את המגרש הביתי של קבוצת קרבאך.

אצטדיון אימארת (ארמון) נקרא על שמו של ארמון הקיץ הסמוך של החאן, פאנח עלי - מייסד חאנת קרבאך במאה ה-18. באורח פלא, נשתמרו בארמון עדיין ארבעה קירות וגג; ככל הנראה, מישוה נזקק לאורווה בזמן הכיבוש ולמחסום צבאי במהלך ניסיונותיו למנוע מאזרבייג'ן להחזיר את אדמותיה. לא יכולנו להיכנס פנימה מכיוון שהוא עדיין במצב רעוע, אבל אמרו לנו באמינות שנגב מכאן כל דבר שווה.

בצד אחד של הארמון היה בית קברות קטן ושם היה קברה של נטאואן - בתו של החאן האחרון של קרבאך.

ידיד רש ינפל רש הדאזרגסא רגסאו ה'צנמק וגנמ קוברו ירפ'ג פאד'גאב המרדל תיתכלממה נורטאיתה

לדמיין מחדש את ה"איך" וה"למה" של המעשים כאלה. שאלות "למה?" התרחבו עוד יותר: מדוע ארמנים רצו כל כך את האדמות הללו, שעלו 30,000 חיי אדם (שלהם ושל אורבייג'נים) ועקירתם של יותר ממיליון בני אדם ממולדתם, אם כוונתם הייתה רק להרוס את הכל במידה כזאת שאף אחד יוכל לחיות כאן? מה הם חשבו בכלל?

ג'פרי היה נחוש להופיע מול תיאטרון הדרמה הממלכתי של אגדאם, וכל המאורע הזה שימש להעצים עוד יותר את הכאב של מה שראיתי. התמונה עשויה לתת לך מושג מסוים על ההרס; ההישרדות של הקשתות הללו - חלק מהקיר הקדמי של התיאטרון - היא כבר נס. אך אז החלה דרמה של ניגודים. כשג'פרי הרכין אל הקמנצ'ה שלו ואסגר שר לשמייים, היה קשה לשמוע אותם, כשמסאיות בנייה חלפו שם, למרות המאמצים הטובים ביותר של הליווי

ב"איך?", ולאחר מכן עוברות ל-"למה?", מכריחות אותך להרים את הלסת מהאדמה כדי לשאול: "איך משהו יכול לעשות את זה לעיר שהייתה כולה 'כל כך ירוקה'?" עלי להודות, כאשר קראתי את הדעות על היותה ה'הירושמה של הקווקז', חשבתי שהן היו מוגזמות, אבל, בכנות, לא הצלחתי להיזכר באף תמונות אחרות שהתאימו למה שהופיע מולי; לא יכולתי לחשוב על דרך טובה יותר להתגבר על החורבה וההרס של מרכז הציוויליזציה האנושית. הכל נהרס לחלוטין והכל בי התמוטט, כשניסיתי

באופן טבעי, כשבסוף 2020 לאזרבייג'נים נמאס מהפרובוקציות ו-30 שנה של סחיטות על ידי מתווכים רשמיים, רציתי מאוד לבקר במקום שהיה מכריע עבור העם שעשה עלי רושם כה גדול.

אז, השיחה ב-15 בנובמבר, הייתה בדיוק מה שחיכיתי לה. ג'פרי ורבוך, מוזיקאי אמריקני, העוקב אחר הישרדותה של המוזיקה המסורתית שנקראת "מוגאם" - חזר לכאן בשנת 2016, כדי לצלם את ההמשך לסרטו "קולות צעירים, שיר עתיק" בקרב פליטים אזרבייג'נים צעירים. התברר כי מדובר הביקור באגדאם למחרת. קמנו ב-6 בבוקר ב-16 בנובמבר, ויצאנו לדרך עם מעריץ אזרבייג'אן אחר, הקולנוען השוודי מיקאל סילקברג. התחנה הראשונה הייתה כעבור 4.5 שעות בגוונלי, מקום שבו אנשים מחוג'אלי ומאגדאם מתגוררים בציפייה לשיבתם הביתה. לאחר האירוח בביתו של אסגר אסגרוואדה, שהופיע כזמר בפרויקט "קולות צעירים", הלכנו למכללת אגדאם למוזיקה שנמצאת ביישוב, ובה מלמד כיום אסגר. הופעתו של ג'פרי בקמנצ'ה ושירו של אסגר השפיעו עלינו כל-כך, שחזרנו בדמיוננו לעיר אגדאם של פעם.

כן, ראיתי תצלומים של המעט שנותר מהעיר, אבל האם אוכל לתאר את ההלם כשמצאתי את עצמי בעיצומו של הרס מוחלט? המחשבות שעוברות לך בראש - מתחילות

ברחבי היבשת גם העלה את המודעות לכיבוש ולמצביהם הקשים של מיליון פליטים, כמו כל אירוע אחר.

האחרות באורבייג'ן, מקבל השראה מהרוח הבלתי נלאית של "קרבאך", כשהם משחקים את המשחקים האירופיים שלהם בתמיכה רועשת. התנהלות השחקנים ונוכחותם

ה רי האסור הוא תמיד המושך ביותר, וישנן עוד שתי סיבות נוספות לרצוני לראות עיר, שהייתה תחת כיבוש ארמני במשך 20 השנים הראשונות, בעת שהותי באזרבייג'ן.

זה היה בשנת 2011, כשראייתי ניצולים מטבח חוג'אלי שהתרחש ב-1992, על איך הם הגיעו סוף סוף למקום בטוח באגדאם לאחר מסעם בליל פברואר הנורא והקפוא, תוך חציית נהרים, מעל גבעות מיוערות ותחת ברד כדורים. שמעתי גם מעיתונאים כי היו עדים להגעתם לעיר המשגשגת ההיא. לא יכולתי לשכוח את סיפוריהם של הניצולים, את החוסן שלהם, וגם לא את דבריו של העיתונאי הצרפתי של רויטרס, שאומר לי שהעיר אגדאם "...הייתה ירוקה, אני זוכר אותה בירוק". אגדאם נכבשה ביולי 1993, וככל הנראה, בתנאי הכיבוש - הדברים לא הלכו בסדר...

הקשר השני לעיר נוצר תוך כדי סיוע לעיתונאי האמריקני, תומס גולץ, עם סרטו שנקרא "במצטבר: אלופים חסרי בית" משנת 2015. הסרט היה על קבוצת הכדורגל קרבאך, שגורשה מביתה באצטדיון אימארט באגדאם על ידי הכוחות המזוינים הארמנים. הקבוצה איכשהו התארגנה מחדש בבאקו, וכעת היא מתמודדת עם כמה מהקבוצות המובילות באירופה, ומשחקת בשלבי הקבוצות בתחרויות אופ"א. אני אוהב כדורגל, ואפילו כמו כל אוהדי הקבוצות

2023 5770 3

בין שתי ערים:
אגדאם שהלכה
לאיבוד ואגדאם
שהוחזרה